

nieuws- en informatieblad

BELANGRIJKE DATA

- 8 t/m 10 juni 2012: buitenlandexcursie Essen en omgeving.
- donderdag 19 juli 2012: Isaac Israëls tentoonstelling in Den Haag.
- vrijdag 31 augustus 2012: Pierre Cuypers in Roermond.

IN DIT NUMMER

- Van het bestuur: ALV en de architect Jan Stuyt, evenement Isaac Israëls op 19 juli, evenement Pierre Cuypers op 31 augustus, buitenlandexcursie Essen 8 t/m 10 juni (pag 2).
- Poster Lea Halpern uit het jaar 1932 (pag 3)
- Verslag van het Symposium Geboortedag Mondriaan op woensdag 7 maart 2012 (pag 3).
- 'Zoeken naar iets schilderachtigs, daar je eigenlijk nooit naar behoeft te zoeken'. Van Looy's reis naar Spanje (pag 7).
- Boekbespreking: Jan Stuyt, een begenadigd en dienend architect (pag 14).
- Tentoonstellingsagenda (pag 16).

VAN HET BESTUUR

ALV en de architect Jan Stuyt

De Algemene Ledenvergadering van zaterdag 31 maart in Purmerend werd bijgewoond door circa 30 leden. In de vergadering werd de heer van de Geer benoemd tot secretaris van het bestuur en werden de dames Van Veggel en De Hilster herbenoemd als voorzitter respectievelijk penningmeester. Na een bezoek aan de tentoonstelling over de architect Jan Stuyt in het Purmerends Museum werd met onze penningmeester Thea de Hilster als gids een rondwandeling door Purmerend gemaakt, waarbij diverse panden van Jan Stuyt konden worden bewonderd.

Evenement Isaac Israëls op 19 juni

Op dit moment wordt er in 5 musea in Den Haag een tentoonstelling over de schilder Isaac Israëls voorbereid, die zal worden gehouden van 2 juni t/m 28 september van

dit jaar. Het ligt in de bedoeling om op donderdag 19 juli een VVNK excursie hiernaar te organiseren. Noteert u alvast de datum; nadere bijzonderheden zullen nog volgen.

Evenement Cuypers op 31 augustus

Verder vragen wij alvast uw aandacht voor de Pierre Cuypers excursie in Roermond die we op vrijdag 31 augustus 2012 hebben georganiseerd. Architect en ontwerper Pierre Cuypers (1827-1921) was beroemd in de 19de eeuw. Een echte homo universalis die een omvangrijk oeuvre heeft nagelaten. Cuypers ontwierp naast woonhuizen ook grote gebouwen zoals het Rijksmuseum, Centraal Station te Amsterdam en Kasteel de Haar in Haarzuilens evenals interieurs, kunstvoorwerpen en meubels. Meer bijzonderheden volgen nog.

Buitenlandexcursie Essen 8 t/m 10 juni

Er zijn nog enkele plaatsen beschikbaar voor het reisje naar Essen en omgeving op 8 t/m 10 juni (zie ook Rond 1900, 2012 nr 1). Mocht u alsnog belangstelling hebben, wilt u dit dan per omgaande melden aan Els van Veggel via e-mail voorzitter@vvnk.nl of 033 4334990 (zo nodig wel graag inspreken).

Foto's: Kees van der Geer (l) en Eef de Hilster (b)

POSTER LEA HALPERN UIT HET JAAR 1932

De heer J.J.M. Reinders van Dutch Art Collective had in 'Rond 1900' (2011-5) de foto gezien van de poster gemaakt voor de tentoonstelling van Lea Halpern van 10 maart tot 10 april 1932 in het Stedelijk Museum. Uit een inboedel had hij een aantal originele posters van deze tentoonstelling gekocht. Eén heeft hij onlangs aan het Stedelijk Museum Amsterdam geschonken, een andere biedt hij de SSK/VVNK aan. Thea H. Meulders overhandigt hier de poster aan de voorzitter van de SSK Ben Stork. Onder dankzegging aan de heer Reinders zal hij

deze poster in bruikleen overdragen aan het Drents Museum.

VERSLAG VAN HET SYMPOSIUM GEBORTE DAG MONDRIAN GEHOUDEN OP 7 MAART 2012

Léon Hanssen: Van Bach tot Boogie Woogie

De eerste lezing van de avond van Léon Hanssen behandelde een nog vrij onbekend aspect uit het leven van de kunstenaar; namelijk zijn evoluerende liefde voor muziek aan de hand van de verschillende woonplaatsen van Mondriaan. Mondriaan woonde van 1892 tot 1912 in Amsterdam. In deze periode bezocht Mondriaan veel klassieke concerten en heeft hij vooral contact met vrouwelijke muzikanten: Mien Philippona-Cornelissen (violiste), Aletta Rackwitz-de Jongh (violiste), Dora Das (pianiste). Er zijn een aantal werken bekend uit die periode waarop hij musicerende mensen heeft geportretteerd. Van 1914 tot 1919 woonde Mondriaan in

Laren. Hier ontdekte hij de populaire muziek. In Laren raakte Mondriaan bevriend met de componist Jacob van Domselaer.

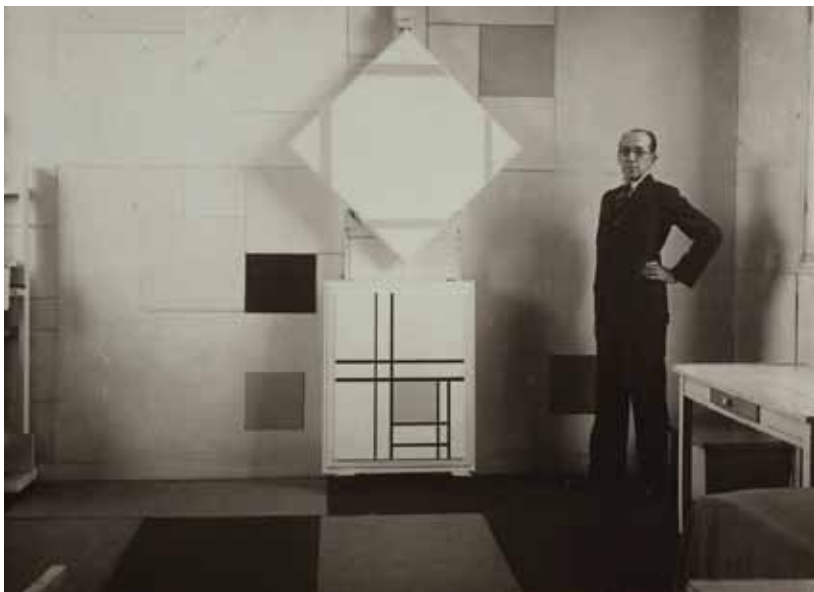
Het hutje van Otto van Rees, atelier van Mondriaan in Laren.

Ze stimuleerden elkaar om nieuwe dingen te maken; van Domselaer maakte avant-garde muziek, muziek van overmorgen, Mondriaan maakte avant-garde kunst. Mondriaan ontwikkelde ook zijn eigen theorieën over muziek; hij streefde naar een nieuwe ordening van tonen en geluiden (naar drie tonen en drie niet-tonen, net zoals in de schilderkunst rood, geel en blauw / wit, zwart en grijs). Natuurlijke melodieën moesten volgens Mondriaan vernietigd worden, ritme vond hij belangrijker.

In 1919 trok Mondriaan weer naar Parijs, waar hij tot 1938 woonde. De cultuur uit de Verenigde Staten had hier grote invloed en zo ook de jazz die overal te horen was. Mondriaan was een liefhebber van jazz en had grote bewondering voor Duke Ellington. Hij bezocht optredens van Josephine

Baker en is zo onder de indruk dat hij foto's van haar boven zijn bed hangt, zoals te zien is in de reconstructie van zijn Parijse atelier op de begane grond van het Mondriaanhuis.

Piet Mondriaan in zijn atelier in Parijs, 1933. Collectie H.F. Elout.

Mondriaan Kwartet, Red, yellow & boogie woogie, 2011.

Mondriaan was nog altijd een gretig luisteraar van avant-garde muziek en maakte hij kennis met de Italiaanse futuristen en de muziek van de componist Luigi Russolo. Deze muziek, vol met industriële geluiden, was volgens Mondriaan de muziek van de toekomst. Mondriaan was bezig met het ontwikkelen van een nieuw muziekinstrument. Schetsen hiervan zijn bewaard gebleven. In 1927 kwam Mondriaan in het bezit van een fonograaf, deze is voor het eerst te zien op een portret van Gerard Hordijk en op enkele foto's van zijn atelier. Mondriaan verzamelde een enorme platencollectie. Na Parijs verhuisde Mondriaan naar Londen waar hij woonde van 1938 tot 1940. Vervolgens reisde hij door naar New York waar hij tot aan zijn dood in 1944 is gebleven. In New York ontdekte hij de Boogie Woogie. In zijn platencollectie waren veel platen in deze muziekstijl te vinden. Mondriaan hield boven alles vast aan zijn voorkeur voor ritme, vriendin Charmion von Wiegand herinnerde zich dat in haar memoires: "In the middle of a dance, when the orchestra switched suddenly from boogie-woogie to jazz, he stopped abruptly: 'Let's sit down. I hear melody.'"

Piet Mondriaan, Zee na zonsondergang, 1909. Olieverf.

Loek Grootjans: Het wakend oog

Loek Grootjans werd in 1955 geboren en groeide op in Arnemuiden, Zeeland. Op 16-jarige leeftijd bezocht Grootjans het Kröller Muller museum en zag het werk Compositie in blauw B van Mondriaan. Hij 'werd gek', zei hij. Hij nam een poster mee naar huis en vertelde zijn ouders dat hij kunstenaar wilde worden. Zijn vader was het er niet mee eens en zag zijn zoon liever als arts of advocaat. Grootjans sprak na de ontmoeting met het werk van Mondriaan op school alleen nog maar over de kunstenaar, al zijn werkstukken en scripties gingen over Mondriaan en zijn kunst. Wat later zag Grootjans het werk Who's afraid of Red Yellow and Blue van Barnett Newman en hij raakte ervan overtuigd dat dit was wat de schilderkunst moest zijn en dat hij kunstenaar moest worden. In het atelier van Grootjans hangt sinds lange tijd een foto van Mondriaan, Grootjans noemt het 'het wakend oog', dat hem bekijkt en bekritiseert. Mondriaan heeft ook in Zeeland gewerkt; hij trok naar Domburg om daar het Zeeuwse

licht en de zee te schilderen. Volgens Grootjans zag Mondriaan de zee als puur licht, pure abstractie. Dit illustreerde hij aan de hand van enkele werken van Mondriaan. Grootjans is ervan overtuigd dat het Zeeuwse licht Mondriaan heeft begeistert en dat zijn werk daar, via het luminisme is gevormd. Grootjans zit op dit moment midden in dat onderzoek, dat hij dit jaar voort zal zetten.

**Katjuscha Otte:
Agatha Zethraeus, levenslange
vriendin van Mondriaan**

Na de sprankelende lezing van Loek Grootjans was het woord aan kunsthistoricus en onderzoeker Katjuscha Otte. Zij doet momenteel onderzoek naar Agatha Zethraeus, kunstenaressen en levenslange vriendin van Mondriaan. Zethraeus werd in 1872 geboren in Amsterdam en volgde teken- en schilderlessen aan de Dagtekenschool voor de werkende stand. Zij kreeg les van Jan Hanau, Piet van Wijngaardt, Dirk Nanninga, Cornelis Kuijpers en ook van Piet Mondriaan. Zethraeus schilderde voornamelijk stillevens, landschappen en stadsgezichten. Haar werk kreeg enkele lovende kritieken in de pers. Otte ziet overeenkomsten in het vroege naturalistische werk van Mondriaan en dat van Zethraeus, de invloed van de meester is duidelijk voelbaar in de schilderijen, met name door de harmonie en balans waar naar wordt gestreefd. Toen Mondriaan overleed, werd een brief van Zethraeus gevonden op zijn bureau, dit geeft aan dat zij tot aan het einde van zijn leven bevriend zijn gebleven. In de zomer van 2012 zullen enkele werken van Zethraeus getoond worden in het Mondriaanhuis, dit als opmaat naar een grote overzichtstentoonstelling die plaats

zal vinden in 2013, hierin zal werk van Zethraeus en Mondriaan te zien zijn.

**Alied Ottevanger:
Alleen het gevoel tot uiting**

De laatste lezing van de avond werd verzorgd door Alied Ottevanger, kunsthistoricus en hoofd van het Mondriaanhuis. Het onderwerp van haar lezing was een brief van Carel Mondriaan, de broer van Piet, die onlangs aan het Mondriaanhuis is geschonken. In de brief die gericht is aan Hielkje Jager, een vriendin van Carel, is te lezen dat Carel een tentoonstelling van zijn broer heeft bezocht in het Stedelijk Museum in 1916 en hoe hij deze heeft ervaren. Het belang van deze brief schuilt voornamelijk in de beschrijving van het werk van Mondriaan. Het wordt gegeven door iemand die geen professioneel kunstcriticus is, zoals het geval is bij de meeste bewaard gebleven beschrijvingen van Mondriaans werk, maar door iemand die heel dicht bij de kunstenaar stond en die hem dierbaar was. In de brief schrijft Carel dat hij "nu pas begrijpt hoe de kunst moet zijn".

Tot slot

In totaal heeft het symposium 110 bezoekers getrokken, waaronder vrienden, schenkers, bestuurders, veel liefhebbers uit Amersfoort en museale collega's uit heel Nederland, zoals Arnhem, Amsterdam, Utrecht en Den Haag. De VVNK heeft een bijdrage van € 500 geleverd om dit symposium mede mogelijk te maken. Een aantal VVNK-leden heeft het symposium ook bezocht.

Symposiumverslag
bewerkt door Thea de Hilster.

**'ZOEKEN NAAR IETS SCHILDER-
ACHTIGS, DAAR JE EIGENLIJK
NOOIT NAAR BEHOEFT TE
ZOEKEN'.
VAN LOOYS REIS NAAR SPANJE**

Renske Suijver

Jacobus van Looy (1855-1930) deed in 1884 mee aan de tweemaal georganiseerde Prix de Rome van de Rijksakademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam.

Jacobus van Looy,
Elia op de Karmelberg.

Zijn mededingers naar de prijs waren Jan Dunselman en Dirk Kooreman. Met het schilderij Elia op de berg Karmel won Van Looy, gedeeld met Dunselman, de eerste prijs. De bestemming voor de Prix de Rome-reis was, zoals de naam al doet vermoeden, Italië. Daar trokken de beide kunstenaars in 1885 naar toe. De kopieën die ze maakten naar werk van Italiaanse oude meesters stuurden ze, samen met nieuwe schilderijen, op naar de directeur van de Rijksakademie, August Allebé. Hun werk werd tentoongesteld in de Rijksakademie en gebruikt als studiemateriaal voor de leerlingen. Na een jaar werd, op basis van het in de tussentijd ingezonden werk, door de Commissie van Toezicht bepaald dat beide kunstenaars een toelage voor nog een jaar reizen zouden ontvangen. Allebé gaf de kunstenaars de keuze om het tweede jaar in Italië te blijven of naar Spanje te reizen. Dat was voor de vrij traditionele academie een opmerkelijke stap. De Italiaanse schilderkunst werd op de academie nog altijd als lichtend voorbeeld gezien. Net als Dunselman besloot Van Looy voor Spanje te kiezen, om 'een Velasquez (De wijndrinkers of een gedeelte), of wat anders [te] kopiëren en een nieuwe natuur [te] zien.'

Edouard Manet, *Mademoiselle V... dans la costume d' une Espada*, 1862.
Olieverf op doek, 165,1 x 127,6 cm.
The Metropolitan Museum of Art, New York.

Interesse voor Spanje

Vanaf de jaren tachtig van de negentiende eeuw gingen verschillende Nederlandse kunstenaars op zoek naar het 'schilderachtige Spanje'. Naast Van Looy zijn Jozef Israëls (1824-1911) en Marius Bauer (1867-1932) de bekendste. In de tweede eeuwhelft was in Nederland belangstelling ontstaan voor Spanje en de Spaanse kunst. Deze interesse kwam over uit het buitenland en kreeg dus ook later uiting dan in bijvoorbeeld Engeland en Frankrijk – met Edouard Manet als bekendste inspirator.

De eerste golf van aan Spanje gerelateerde onderwerpen in Nederland kwam in de literatuur. Ook door middel van reisfotografie en wanneer de kunstenaars gericht reisgidsen erop nasloegen, kon een beeld van het land worden opgedaan. Al deze manieren om in aanraking te komen met Spanje veroorzaakten een vrij clichématig beeld van het land. En juist de verschillende componenten van dit beeld vormden de motieven om naar Spanje te reizen: het land van Don Quichot, een onbedorven landschap en een exotische bevolking. Dit laatste motief kwam voort uit de vroegere Moorser overheersing van Spanje, waardoor het zuiden van het land werd gezien als onderdeel van de Oriënt.

Daarbij kwam de waardering voor de schilderkunst van de oude Spaanse meesters. Net als in andere West-Europese landen ontstond weerstand tegen de academische, idealiserende schilderijstijl ten gunste van de realistische kunst van Diego Velázquez en zijn tijdgenoten. Van Looy, Israëls en Bauer, maar ook andere Nederlandse kunstenaars

die naar Spanje reisden, spraken veelal vol bewondering over deze kunst en velen hebben het werk van Velázquez en anderen gekopieerd. Israëls was al op leeftijd en een gevestigde naam in het jaar van zijn reis in 1894 en is in zijn kunst nauwelijks beïnvloed door deze reis naar Spanje. Wel bevat zijn boek *Spanje*. Een reisverhaal uit 1899 sprekende illustraties en anekdotes. Voor Bauer was zijn Spanjereis in 1902 vooral een goedkoper alternatief voor reizen naar het Verre Oosten. Bij hem maakte het land een hernieuwde fascinatie voor ridders los.

Van Looy's reis

De route van Van Looy door Spanje werd bepaald door het Nederlandse Departement van Binnenlandse Zaken. Van Looy had hier aanvankelijk geen problemen mee, aangezien hij zelf de weg niet kende in het land, maar uiteindelijk is hij aanzienlijk afgeweken van de voorgeschreven route. Steden als Salamanca en Valladolid, ten noorden van Madrid, deed hij niet aan. In plaats daarvan bezocht hij enkele plekken in de streek La Mancha, om het decor van de avonturen van Don Quichot met eigen ogen te kunnen aanschouwen. Zijn route begon in Barcelona, waar hij aankwam op 8 april 1886. Via Saragossa belandde hij in Madrid. Daarna reisde hij naar Toledo, Aranjuez, Alcazar de San Juan, Cordoba, Granada, Sevilla, Cadiz, Tanger (Marokko), wederom Sevilla en Madrid, Burgos en Irun. Half januari 1887 begon Van Looy zijn terugreis naar Nederland.

Gedurende zijn reis onderhield de kunstenaar een intensieve correspondentie met familie en vrienden en met Allebé. Daarbij moesten de Prix de Rome-winnaars maandelijks schriftelijk verslag van hun ervaringen opsturen naar de Commissie van Toezicht. Hoewel Van Looy dit laatste meer dan eens verzuimde, is toch een duidelijk beeld te krijgen van de indrukken die Van Looy in Spanje opdeed. Bovendien verwerkte hij enkele ervaringen in zogeheten literaire schetsen, die tussen 1886 en 1889 in *De Nieuwe Gids* werden gepubliceerd en in het boek *Proza* werden gebundeld. Van november 1901 tot juni 1902 keerde de kunstenaar terug naar Spanje en Marokko, op huwelijksreis met Titia van Gelder.

Jacobus van Looy,
schilderij van zijn vriend Jaap Batavier.

Oude meesters en een nieuwe fascinatie

Omdat het hoofddoel van zijn reis het kopiëren van schilderijen van oude meesters was, was Van Looy veel in het Prado in Madrid te vinden. Hij mocht zelf kiezen welke werken hij zou naschilderen en koos onder meer twee bekende schilderijen van Velázquez, *El bobo* (De dwaas) en *Los borrachos* (De drinkers). Uit zijn correspondentie blijkt dat hij het urenlang staren en naschilderen soms behoorlijk zat was en over de schilderkunst van de oude meesters was hij

gematigd positief. Over Velázquez merkte hij op: 'Hij heeft heerlijke portretten gemaakt van een eenvoudige en grootsche factuur, en door en door artistiek, alleen vind ik z'n werk dikwijls wel wat ijl, wat weinig relief.' Toch lijkt Van Looy goed te hebben opgelet tijdens het kopiëren, want in zijn brieven schreef hij over het kleurgebruik en de gebruikte compositorische middelen van Velázquez' werk. Zijn kopieën benaderen het origineel ook opvallend goed. Van Looy had de losse, vlekkerige verfaanbreng en sterke licht-donkerwerking van Velázquez dus goed in de vingers. Kort na zijn reis maakte Van Looy een paar van zijn mooiste portretstukken, die sporen vertonen van de stijl van de grote Spaanse kunstenaars. Naast kopieën schilderde Van Looy werken met zelfgekozen onderwerpen, waarop hij werd beoordeeld door de Commissie van Toezicht van de Rijksacademie. Hij had een 'schildersbak' mee naar Spanje, waardoor hij gebruik kon maken van olieverf en ook buiten kon schilderen. Dat laatste verliep niet altijd soepel: 'Ik schilder wat, als er zon in mijn straat is, naar een interessant model, dat hoewel genomen uit haar omgeving, en daardoor niets meer dan een studie, me moeite genoeg kost, door het zonlicht in de straat, dat ik nodig heb om te kunnen werken, en dat ik zelf in hoge mate ordinair vind.' De bevriende kunstenaar Willem Witsen omschreef Van Looy naar aanleiding van de tentoonstelling van Spaanse werken in de Rijksacademie als: 'n krachtig breed gebouwd artist, vol leven en hartstocht, die met

scherpen blik doordringt in de intimiteit van 'n bepaald karakter en met 'n hand, vast en buigzaam, dat karakter weet weer te geven.' Het schilderij Zigeunerfamilie geeft zo'n karakteristieke weergave van het onderwerp. Tijdens zijn rondreis door Spanje ontwikkelde Van Looy een fascinatie voor zigeuners. Samen met Dunselman bezocht hij de buurt in Granada waar de zigeuners leefden, het Albaycin: 'Ik zit nu onder de zigeuners in een grotje, waar ik sinds gisteren wel voor een jaar schilderijen zag, 't meeste echter is zeer spontaan, omdat de zon rondraait in het grotje, maar prachtig dikwijls van kleur en vreemd omdat het door de ingang vallende zonlicht de mensen precies als met kunstlicht verlicht.' De vrouwen met een

Jacobus van Looy,
Zigeunerfamilie, 1886.
Olieverf op doek, 85 x 66 cm.
Stedelijk Museum, Amsterdam.

Jacobus van Looy, Meloenenverkoopster, 1886.
Olieverf op marouflé, 72,2 x 39 cm.
Particuliere collectie, Arnhem.

enigszins wild uiterlijk bevielen Van Looy. Hij maakte meerdere schetsen van een zigeunermeisje en het bovengenoemde schilderij van haar gezin. De kenmerkende zwarte haren en donkere wenkbrauwen en het warme kleurgebruik geven de voorstelling een zuidelijk karakter. Maar in wezen heeft de kunstenaar hier een universeel herkenbaar huishoudelijk tafereel weergegeven, van een moeder met haar twee kinderen. De intimiteit van het gezin komt mooi naar voren door de gesloten compositie: niets leidt af van de drie vrouwen en hun onderlinge relatie.

Het (on)bekende

Van Looy's fascinatie voor de zigeuners past in de opkomende interesse van westerse kunstenaars voor andere, exotische volken in die tijd. In dat kader is de volgende uitspraak van de kunstenaar tekenend: 'Maar waar is een Muzelman en waar zijn zelfs de figuurtjes van Doré's illustraties? Is dat verbeelding, of is alles weggewaaid op de stoomadem van lokomotieven?' Van Looy lijkt dus op zoek te zijn geweest naar meer oosterse beelden, maar deze in Spanje niet te hebben gevonden. Toen Jozef Israëls ontdekte dat het stereotiepe beeld van Spanje slechts ten dele met de waarheid strookte zou hij vooral de arme bevolking en het alledaagse leven vastleggen, onderwerpen die hij in Nederland weergaf. Van Looy gaf wel enkele typisch Spaanse evenementen weer, zoals een stierengevecht of een tangodans, maar toen bleek dat het exotische gehalte tegenviel, concentreerde ook hij zich vooral op de meer vertrouwde onderwerpen.

Het realistische schilderij Meloenenverkoopster bijvoorbeeld past in de lijn van Tachtigers als George Hendrik Breitner en Isaac Israëls, die in Amsterdam de waspitten en dienstmeiden op straat schilderden .

Jacobus van Looy,
Verpozing zoekende Madrilenen, 1886.
 Aquarel met wit hoogsel, 275 x 500 mm.
 Geveild bij Christie's, Amsterdam,
 23 oktober 2001 (lot 140).

Niet een typisch Spaanse schone, maar juist een gewone vrouw aan het werk heeft Van Looy uitgekozen om te portretteren. Net als de zigeunerfamilie komt deze vrouw heel authentiek over. Het schilderij is in de openlucht ontstaan, waarover Van Looy het volgende schreef: '[ik] vraag aan een wijf dat meloenen verkoopt of zij poseren wil. Als ik u ging vertellen wat daaraan vast was, zou u aan overdrijving geloven. [...] Nu is die vrouw een beetje gewend, bovendien het geld lokt haar en ik ben gemakkelijk, maar 't leukste, dat moet ik u nog vertellen is, dat de lui op de markt zeggen, dat ze een gemene vrouw is omdat ze zich schilderen laat, en 't dolste, dat zij het met mij h.o.u.d.t.'

Een beeld van Spanje

Naast niet zo oosters als hij had gehoopt, vond Van Looy Spanje ook niet 'inschilderachtig'. Tegen het einde van zijn reis schreef hij reflecterend in een brief: 'Maar 't is ook wel een beetje lang, twee jaar zoeken naar iets schilderachtigs daar je eigenlijk nooit naar behoeft te zoeken.' Vermoedelijk bedoelde de kunstenaar hiermee dat in elk onderwerp, hoe alledaags ook, schoonheid schuilt, wat ook aansluit bij zijn eigen voorstellingen van werklui en zigeuners. Uit zijn aanzienlijke productie blijkt dat Spanje inspiratie genoeg bood voor schilderijen en tekeningen. Sommige 'Spaanse' werken waren een voorbode van de richting die Van Looy's

kunst in latere jaren op zou gaan. De aquarel *Verpozing zoekende Madrilenen* is hier het beste voorbeeld van. De parasols en de witte hoofdkapjes van de vrouwen zijn bijna geabstraheerd tot gekleurde vlakken. Op latere zijn schilderijen van bloemenweides zie je ook een dergelijke nadruk op kleur en vlakverdeling. Deze Spaanse aquarel toont aan dat Van Looy al vroeg het belang van vorm en kleur – het blauwgroen komt ook in zijn latere werk vaak terug – kende. De reis van Jacobus van Looy leverde dus interessante kunst op en versterkte de realistische neiging die de kunstenaar al had. Want ook in het onbekende Spanje trok het bekende aan.

Renske Suijver schreef de master-scriptie *Schilderachtig Spanje*. De reizen van Nederlandse kunstenaars naar Spanje aan het einde van de negentiende eeuw. Jacobus van Looy, Jozef Israëls, Marius Bauer. Sinds 2009 werkt ze als onderzoeker in het Van Gogh Museum. Deze bijdrage heeft ze op verzoek voor 'Rond 1900' geschreven.

Jacobus van Looy,
Zomerweelde.

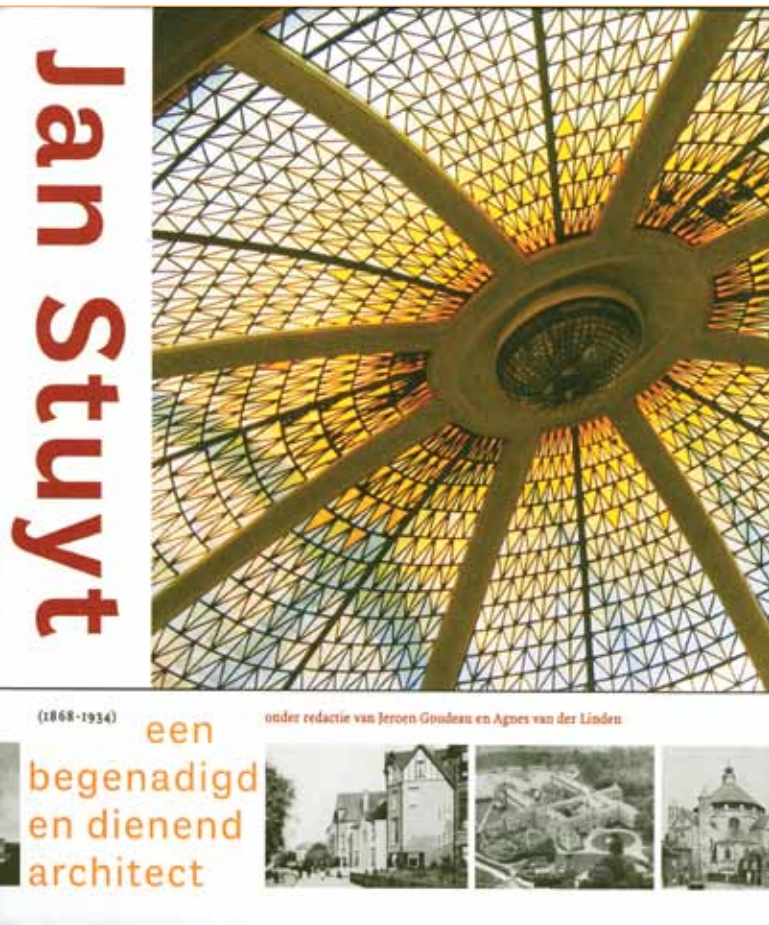

Thea de Hilster

Jan Stuyt, een begenadigd en dienend architect

Redactie: Jeroen Goudeau en Agnes van der Linden

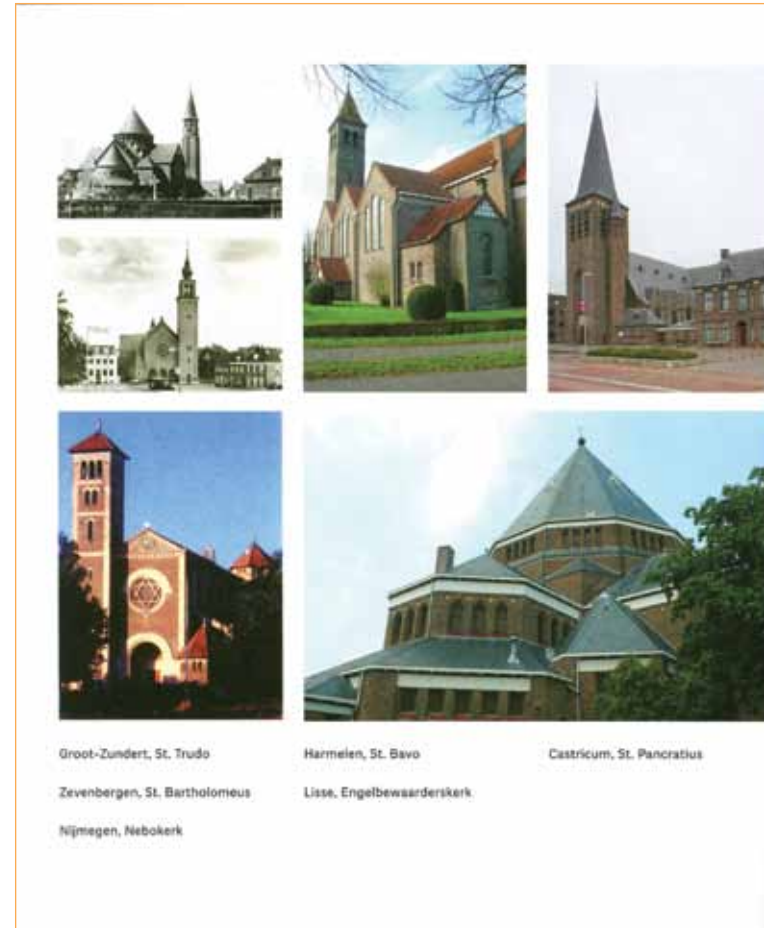
Uitgave: Radboud Universiteit Nijmegen, ISBN 978 9491 2260 14. Prijs: € 29,95.

Het boek bestaat uit twee delen: zes thematische artikelen en drie systematische overzichtslijsten van Stuyts oeuvre. Het begint met een biografische schets van Jan Stuyt (1868-1934) die ingaat op zijn leven en werken, zijn lidmaatschap van de vele (vak)verenigingen en redacties, zijn deelname aan divers prijsvragen, zijn sociale leven en de Beuronischer Kunstschule. Vervolgens wordt ingegaan op zijn bouwwijze: de geavanceerde koepelconstructie en het gebruik van beton met de vraag 'Wat is moderne architectuur'. De woningen die Stuyt heeft gebouwd worden in het volgende hoofdstuk onder de loep genomen met daarbij zijn specifieke kenmerken (o.a. de Stuytbollen en bogen). Aan het eind zijn in chronologische volgorde van bouwjaar kleine afbeeldingen opgenomen van alle bekende woningen. Het volgende hoofdstuk is gewijd aan de bouw van de Cenakelkerk op de Heilige Land Stichting. Het beschrijft de verhouding tussen bouwheer Arnold Suys en Stuyt, maar ook de verhouding tussen Stuyt en de architect Jos Magry. Wat was het krachtenspel en hoe kwam de besluitvorming tot stand bij de bouw van de kerk en belendende gebouwen. Daarna wordt de bouw

van het klein seminarie Hageveld in Heemstede beschreven. Welke ruimtes waren er nodig, waar kwamen de ruimtes voor bestuur en leiding, hoe moet de vormgeving daarvan zijn. Er wordt zelfs een dag beschreven uit het leven van een student. Het volgende hoofdstuk beschrijft hoe Stuyt nadacht over de grondslagen, betekenis en uitwerking van zijn architectuur. Stuyt schreef aan het eind van zijn leven het boek Bouwkundige Compositie. De denkbeelden hierin bevatten zaken die hij voor zijn eigen ontwerpen essentieel vond. In het hoofdstuk wordt dan ook gekeken hoe deze theorie vervolgens in zijn ontwerpen kunnen worden teruggevonden.

Daarna wordt er een aanzet gemaakt tot een oeuvrelijst. Kerken, kloosters, seminarie, complexen van volkswoningen, zorginstellingen, bedrijfsgebouwen en overheidsgebouwen zijn in de eerste lijst verwerkt. De tweede lijst bevat de gepubliceerde ontwerpen, lezingen die hij gegeven heeft en tentoonstellingen waar hij aan deelnam. Ook is er een lijst opgenomen met de publicaties waaraan hij meegewerkt heeft. Tenslotte is er een lijst met de geraadpleegde literatuur.

Groot-Zundert, St. Trudo

Zevenbergen, St. Bartholomeus

Nijmegen, Nebokerk

Harmelen, St. Bavo

Lisse, Engelbewaarderskerk

Castricum, St. Pancratius

Het boek 'Jan Stuyt, een begenadigd en dienend architect' geeft een goed overzicht van het vele werk dat hij heeft verricht. Het bevat een groot aantal foto's van gebouwen waaraan hij als architect heeft gewerkt. De hoofdstukken zijn wetenschappelijke studies en lezen daardoor niet altijd even vloeiend. Er komt waarschijnlijk een minder wetenschappelijk getint boek voor het gewone publiek.

Maar Stuyt wordt door deze publicatie in ieder geval aan de vergetelheid ontrukkt.

TENTOONSTELLINGAGENDA per april 2012

Amsterdam - Van Gogh Museum
020 -5705200 / www.vangoghmuseum.nl
Dreams of nature. Symbolisme van Van Gogh tot Kandinsky;
t/m 17 juni 2012.

Het symbolisme was een toonaangevende stroming in de schilderkunst in de late 19de eeuw. De stroming kwam voort uit de filosofie en poëzie en was nauw verbonden met muziek. Kunstenaars wilden dromen en visioenen oproepen in plaats van de zichtbare werkelijkheid, als reactie op de groeiende industrialisering en het materialisme in Europa. Hun werken weerspiegelden gevoelens van angst en pessimisme, maar ook een verlangen naar spiritualiteit en mythologie.

Dit is de eerste tentoonstelling gewijd aan het symbolistische landschap in Europa. Circa 70 poëtische en suggestieve schilderijen van de natuur uit de periode 1880–1910 geven een nieuwe kijk op deze intrigerende stroming. In hun landschappen verbeeldden kunstenaars hun visie op de

Akseli Gallen-Kallela (1865-1931),
Het Meer van Keitele _ Lake Keitele, 1905,
Lahti Art Museum, Viipuri Foundation.

dood, dromen, oneindigheid en de kosmos, gevoelens van nationalisme of ideeën over de wetenschap en de moderne tijd.

Edvard Munch, Melancholie, 1894_96, Bergen Kunstmuseum, Rasmus Meyers Samlinger, Munch Museum - Munch Ellingsen Group c-o Pictoright Amsterdam 2011.

De tentoonstelling bestrijkt een breed gebied, van voorlopers van het symbolisme zoals Böcklin en Whistler, tot Mondriaan en Kandinsky, die de aanzet gaven tot belangrijke 20e-eeuwse stromingen zoals surrealisme en abstractie. Werken van beroemde schilders als Monet, Gauguin, Van Gogh en Munch worden gepresenteerd naast die van minder bekende, maar evenzeer fascinerende kunstenaars uit bijvoorbeeld Scandinavië en Oost-Europa.

Het symbolisme kwam voort uit de filosofie en poëzie en was nauw verbonden met muziek. Zo liet Kandinsky zich inspireren door de muziek van Schönberg en schreef Rachmaninov een compositie bij Het dodeneiland van Böcklin. In de tentoonstelling kun je deze kruisbestuiving tussen de verschillende kunst disciplines zelf ervaren door composities te beluisteren uit de tijd van het symbolisme.

Dreams of nature is samengesteld door gastconservatoren Rodolphe Rapetti en Richard Thomson, specialisten op het gebied van de landschapschilderkunst en het symbolisme. De tentoonstelling wordt georganiseerd in samenwerking met The National Galleries of Scotland, Edinburgh (14 juli - 14 oktober 2012) en Ateneum Art Museum, Finnish National Gallery, Helsinki (16 november 2012 - 17 februari 2013).

Publicatie

Gedroomde landschappen. Symbolisme van Van Gogh tot Kandinsky door Rodolphe Rapetti, Richard Thomson, Frances Fowle en Anna-Maria von Bonsdorff.

In deze publicatie presenteren de auteurs een geheel nieuwe visie op de bijzondere werken van voorlopers van het symbolisme zoals Böcklin en Whistler, tot Kandinsky en Mondriaan, die met hun variaties op landschappelijke thema's de aanzet gaven tot hun latere abstractere werk.

208 pagina's, 130 illustraties, Nederlands, Engels, € 29,95 (museumeditie). Te koop in de museumwinkel, de museumshop op het Museumplein, Van Gogh Museum online shop en in de boekhandel.

's-Gravenhage – Panorama Mesdag
070 - 364 4544 /

www.panorama-mesdag.com

Particulier verzameld:

Fred Klomp toont Sierk Schröder;
t/m 28 mei 2012.

Net als het echtpaar Mesdag in hun tijd is Hagenaar Fred Klomp een groot verzamelaar van kunst van tijdgenoten. Zijn liefde voor het verzamelen kreeg hij mee van zijn ouders. Het ouderlijk huis hing vol werken van schilders van de Haagse School, maar

Fred Klomp richt tentoonstelling in.

de interesse van de jonge Fred richtte zich meer op hedendaagse figuratieve kunstenaars. Bij exposities van Haagse Aquarellisten in Pulchri Studio raakte hij gefascineerd door het werk van Sierk Schröder. In 1977 kocht hij een eerste werk van hem aan.

Sierk Schröder (1903 - 2002) tekende van jongs af aan. Onder druk van zijn vader ging hij naar de Middelbare Koloniale Landbouwschool in Deventer. Eenmaal klaar met zijn opleiding kon hij er niet mee aan het werk. Hij besloot tekenleraar te worden en werd aangenomen op de Koninklijke Academie in Den Haag, waar hij direct in het 3e leerjaar mocht beginnen. In de avond volgde hij een cursus model tekenen. Na een kort verblijf in Parijs vestigde hij zich in 1926 in Den Haag.

Sierk Schröder kreeg een grote naam als portrettist: alle drie koninginnen Wilhelmina, Juliana en Beatrix hebben voor hem geposeerd. Maar de toenemende stroom opdrachten benauwde hem. Mede dankzij de steun van o.a. mecenas Klomp kon hij meer tijd maken voor vrij werk: natuurstudies, zelfportretten en in zijn laatste jaren bijzondere pastels op linnen.

Nadat Sierk Schröder in 1988 zijn Haag-

se atelier had opgeheven, kreeg Fred Klomp een telefoontje van de huisbaas dat de inboedel bij het grofvuil gezet werd. Klomp redde alles: de tafel, het stoeltje waarin koningin Beatrix poseerde, het bankje waarop de modellen zaten, Sierks palet en zijn ezels.

Purmerend – Purmerends Museum
0299 - 472718 /
www.purmerendsmuseum.nl

Architect Jan Stuyt (1868-1934); t/m 19 augustus 2012.

De in 1868 geboren Purmerender Jan Stuyt begon zijn opleiding bij de gerenommeerde architectenbureaus van Bleys en Cuypers. Eind 19e eeuw werkte hij korte tijd zelfstandig. Tussen 1900 en 1909 had hij een compagnonschap met Jos Cuypers, waarna hij weer zelfstandig verder ging. Stuyt is vooral bekend geworden als kerkenbouwer, maar ook op het gebied van pro-

fane werken en woningbouw heeft hij zijn sporen achtergelaten.

Zijn geboortestad Purmerend telt nog zes van zijn scheppingen. In elk van deze gebouwen is hand van Stuyt duidelijk aanwezig door de kenmerkende stijlelementen. Twee van de panden bestaan dit jaar een eeuw. Het oude stadhuis op de Kaasmarkt 20, uit 1912, is opgetrokken in Hollandse neorenaissance stijl. Sinds 1987 is hier het Purmerends Museum gevestigd. Aan de Emmakade 4 staat het uit 1912 daterende Sint Liduina, een classicistisch pand, dat oorspronkelijk als pension voor oude van dagen werd ontworpen.

Jan Stuyt is als architect wat ondergesneeuwd door de associatie met de naam Cuypers en ook omdat hij vooral voor Rooms Katholieke opdrachtgevers werkte. Zijn werk wordt echter steeds meer herkend en gewaardeerd.

De tentoonstelling bestaat uit een reizende expositie over Jan Stuyt, aangevuld met een overzicht in foto's van een groot deel van zijn nog bestaande panden. Omdat zowel het oude stadhuis als het Sint Liduina 100 jaar bestaan, wordt hier in een deel-expositie extra aandacht besteed.

De Grote of Sint Janskerk
Lange Kerkstraat 37
3111 NN Schiedam

Openingstijden van de Grote of Sint Janskerk: Dinsdag t/m zaterdag 10.00 – 17.00 uur. Toegang is gratis. Gesloten tijdens erediensten.

Marius Bauer in Turkije; t/m 6 juli 2012.

In 2012 staan Turkije en Nederland stil bij 400 jaar diplomatieke betrekkin-

Marius Bauer,
Op den uitkijk.
Aquarel, 74 x 53 cm.

gen. Schiedam viert dat dit jaar met de manifestatie Verborgten Schatten. In deze viering neemt Schiedam een bijzondere positie in. De Schiedammer Cornelis Haga (1578-1654) was de eerste ambassadeur van Nederland in Turkije. Het Stedelijk Museum Schiedam presenteert op uitnodiging van de Bauer Documentatie Stichting in de Grote of Sint Janskerk de tentoonstelling Marius Bauer in Turkije. De kunstenaar Marius Bauer (Den Haag, 1867 – Amsterdam, 1932) maakte meerdere reizen door Turkije en was een grote bewonderaar van de Turkse cultuur. Hij ontwikkelde een grote fascinatie voor het land en heeft deze in een omvangrijk oeuvre weergegeven. Het is bijzonder dat de tentoonstelling is te zien in de Grote of Sint Janskerk, waar Cornelis Haga werd begraven. 400 jaar geleden werden op deze datum officieel de betrekkingen tussen Turkije en Nederland bekrachtigd.

De tentoonstelling Marius Bauer in Turkije neemt de bezoeker aan de hand van tekeningen, etsen, aquarellen, olieverfschilderijen en brieven van Bauer mee op zijn reizen door Turkije. Bauer arriveert in 1888 voor het eerst in Istanbul per boot. Daar wordt hij gegrepen door het leven, de cultuur en de bedrijvigheid die hij aantreft. Hij ontdekt nauwe straatjes, markten, bazaars en intieme doorkijkjes, met overal mensen die bezig zijn met alledaagse dingen; ze ma-

ken muziek, drijven handel of zijn onderweg van of naar de moskee voor het gebed. Een enkele keer pikt hij een glimp op van de sultan en diens gevolg. Uit de brieven die Bauer vanuit Turkije schrijft aan familie en vrienden is op te maken dat hij dagelijks lange wandelingen maakt met zijn schetsboek onder de arm. Dit resulteert in een omvangrijk aantal schetsen en tekeningen die na zijn terugkomst in Nederland het uitgangspunt vormen voor een groot aantal werken.

Bij deze tentoonstelling verschijnt het magazine Marius Bauer in Turkije, verkrijgbaar voor € 6,95 in de Grote of Sint Janskerk.

Valkenswaard - Nederlands Steendrukmuseum
040-204 98 41 /
www.steendrukmuseum.nl

JAN SLUIJTERS Satire in steendruk; t/m 24 juni 2012.

Het Nederlands Steendrukmuseum toont door Jan Sluïjters gemaakte litho's die hij tussen 1915 en 1920 exclusief voor de abonnees van de Nieuwe Amsterdammer maakte. Deze werken bieden een indrukwekkend beeld van de Eerste Wereldoorlog (ook de rol van de opvang van de Belgische vluchtelingen in Brabant komt aan bod!); ze tonen tevens het groeiende kunstenaars- en vakmanschap van de jonge Jan Sluïjters.

Jan Sluïjters,
Politieke
kaartlezers.

Met deze tentoonstelling, wordt een onderbelichte artistieke uiting van deze kunstenaar onder de aandacht van het grote publiek gebracht.

Tijdens de expositie wordt een aantrekkelijk, in december verschenen, 72 pagina's tellend boekje getiteld Jan Sluïters Affiche-kunstenaar (ISBN: 978-90-70108-64-9) aangeboden voor € 15.

*Jan Sluïters,
Het duveltje in
het doosje.*

Tentoonstellingen uitgebreid beschreven in eerder verschenen uitgaven van 'Rond 1900'

Amsterdam - Van Gogh Museum
020 - 5705200 / www.vangoghmuseum.nl

Schoonheid in veelvoud; hoogtepunten uit de prentencollectie van het Van Gogh Museum; t/m 23 september 2012.

Van Goghs atelierpraktijk: hergebruik van doeken; t/m juni 2012.

's-Gravenhage - Gemeentemuseum
070 - 3381111 / www.gemeentemuseum.nl
Mondriaan en de Stijl; t/m 1 januari 2014.

Laren - Singer Museum
035 - 5393939 / www.singerlaren.nl
Schilders aan Zee. Van Mondriaan tot Munch; t/m 28 mei 2012.

Schenking Groeneveld; t/m 20 mei 2012.

Schenking Hart Nibbrig; t/m 28 mei 2012.

Oss - Museum Jan Cunen
0412 - 62 93 28 / www.museumjancunen.nl
Goed getroffen, Meesterwerken van de Haagse School; t/m 28 mei 2012.

Rotterdam - Chabot Museum
010 - 4363713 / www.chabotmuseum.nl
De wijde blik (verlengd t/m/ 31 mei 2012). Een brede kijk op het werk van Henk Chabot en tijdgenooten.

Scheveningen - Museum Beeld aan Zee
070 - 3585857 / www.beeldenaanzee.nl
Jacques Lipchitz; De collectie van The Israel Museum, Jeruzalem; t/m 3 juni 2012.

Soest - Museum Oud Soest
035 - 6023878 / <http://www.oudsoest.nl>
Eysink fietsen en bromfietsen; t/m 13 mei 2012.

Utrecht - Centraal Museum
030 - 2362362 / www.centraalmuseum.nl
Mensen en dieren in de Van Baaren-collectie; t/m 27 mei 2012.

Roermond - Cuypershuis
0475 - 359102 / www.cuypershuisroermond.nl
Oud papier? Een verrassende vondst: sjablonen en ontwerpen uit Cuyper's werkplaats; t/m 4 november 2012.